

Բ. Թղ. 3ա—բ. Յանկ Լուծմանց Պարագմանց... (Վերջ (195բ). Կատարեցաւ Պարագմունքս Աստուծով:

Տպ. Գիրք Պարագմանց, Կ. Պոլիս 1717, էջ 529—799:

2. Թղ. 195բ—200բ. Այս թուղթս ասեն յիշել Կիւրղի յիւր թուղթսն: Սրբոյն Աթա- նասի Եպիսկոպոսի Աղեքսանդրի թուղթ առ Եպիսկոպոսն Եպիսկոպոս Կորնթացոյ յա- զագս Ուղղափառ Հաւատոյ. ընդդիմադրու- թիւն սակս յարուցելոցն ոմանց Հակառակ ճշմարիտ եւ սուրբ Հաւատոյ: Ես այսպէս վարկանէի...:

Վշ. Ողջոյն սուր ամենայն սրբոց ի Տէր. որում փառք յաւ. ամէն:

3. Թղ. 201. Դեղազիր մը անանուն Հի- անդութեան մը համար: Կից ձարտուքներ:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ԳՐԻԳՈՐ ՏԱԹԵԻԱՅԻՈՅ ՔԱՂՈՒԱԾՈՅ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏԹԵԻ
Հին Թիւ 43: ԺԵ. դար:
ԹՈՒՂԹՔ՝ 348: — ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ՝ 16.4 X 12.4 հմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ միասիւն: — ՆԻԻԹ՝ ողորկ քուրք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: — ՄԱԳԱՂ. ՊԱԼՊԱՆԱԿ՝ մէկ քուրք բուն մետաղեան երկաթա- գիր, մասն Աւետարանի: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ լաւ: — ԴԱՏԱՐԿ՝ քղ. 1ա—բ: — ԳԻՐ՝ բոլորգիր: — ԽՈՐԱՆ, ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ, ՆԿԱՐ, ԶԱՐԳԱԳԻՐ եւ ԼՈՒՍԱՆ- ՅԱԶԱՐԿ՝ չկան: — ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԺԱՄԱ- ՆԱԿ՝ ժե. դար: — ՏԵՂԻՔ՝ անձամօք: — ԳՐԻՉ՝ Յով- հաննէս:

Մատենա է՝ Գրիգոր Տաթևացոյ Բա- ղուածոյ Մեկնութիւն Մատթէի:
1. Թղ. 2ա—6ա. Յանկ:
Բ. Թղ. 6բ—343ա. Գրիգորի աշակերտի Եւոմեծի եւ տիեզերալոյս վարդապետի Յո- չաննու Որոտնեցոյ հաւաքեալ Քաղուածոյ Մեկնութիւն սուրբ աւետարանին Մատ- թէոսի: — Նախերգարար (բ)աղղատութիւն չորս գետոցն Եղեմարուի չորից աւետա- րանչացն հոգէրուի: Արդ չորս գետն նմանի չորից աւետարանչացն...:

Մատենա է՝ Գրիգոր Տաթևացոյ Բա- ղուածոյ Մեկնութիւն Մատթէի:
Գ. Թղ. 14ա. Ի ցանկն Աւետարանին տե- սութիւն. եւ վասն Ժ. խորանացն, զոր արա- րեալ է մեծին Եւսեբեայ ի խնդրոյ Կարպիա- նոսի Եպիսկոպոսի, զոր Եղրայր կոչէ:
Դ. Թղ. 18ա. Նորին սկիզբն եւ պատճառ Մեկնութեան Աւետարանին կարճառաւտ հարցմամբ...: Կաւարտի Ա.—Զ. հատո- րով Թղ. 343ա. առանց հեղինակի յիշատա- կարանին:

Յիշատակարանի այս ներածական մասը հաւանօրէն գաղափար օրինակին գրչէն է, զոր իրրեւ ճարտասանական սասցուածք օրինակած է ձեռագրիս գրիչը: Ո՞վ է Խա- չատուր վարդապետ եւ Է՞րբ:
Ձեռագրիս Թղ. 1ա—2ա թղթեայ պահ- պանակ է, կը բովանդակէ.
Թղ. 1ա. «Աղոսմ ԶԼԲ. ԶԺԲ. Սէթ. ԶԵ. Կնուխ. եւն.:

2. Թղ. 344ա—348ա. Թուխթ Գրիգորի աշակերտի մեծին Յովհաննու Որոտնեցոյ վասն կաթողիկոսացն Աղթամարայ: Նուսաս եւ ներգեւեալ ոգի վերջինս ի ծնունդս Եկե- ղեցոյ... Գրիգոր խնդրող բանին... (վեր- ջաւորութիւնը պակաս կ'երեւայ):

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 1. Թղ. 266ա. Զյուլվից մեղաց պատժապարտս զՅովանէս մեռեալ հոգի սակաւ աշխատող, յոյժ յոռի եւ փանաղի գրիչ, յերեսս անկեալ աղաչեմ յիշման արժանի առնել միով Տէր ողորմախ, զի կարող է Աստուած ի ձեռն այլոց այլում ողորմութիւն շնորհել. այլ եւ խոչորու- թեան զրոյս անմեղադիր լինել մաղթեմ:

2. Թղ. 133ա. Եւ զեղկելի գերիս զթա- փօր ի դործոց զՅովանիսիկս աղաչեմ յիշել ի Տէր:

3. Թղ. 165բ. Զբազմամեղ անձինս զՅո- վանէս պիտականուն յիշել մաղթեմ սիրո- լաց բանի. ամէն:

ԳՐԻԳՈՐԻ ՏԱԹԵԻԱՅԻՈՅ ՀԱՄԱՌՕՏ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՂՀԱՆՆՈՒ

Հին Թիւ 35: ԺԵ. դար:
ԹՈՒՂԹՔ՝ 294: — ՄԵՇՈՒԹԻՒՆ՝ 17.3 X 13.1 հմ.: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսիւն: — ՆԻԻԹ՝ քուրք: — ԿԱԶՄ՝ կաշեպատ տախտակ: — ԹՂԹԵԱՅ ՊԱԼՊԱ- ՆԱԿ՝ 5 քուրք: — ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ՝ կազմալոյժ, շատ ցեցակեր: — ԴԱՏԱՐԿ՝ 291—294բ: — ԳԻՐ՝ բոլոր- գիր եւ ռոտրագիր: — ԽՈՐԱՆ, ԿԻՍԱՆՈՐԱՆ, ՆԿԱՐ, ԶԱՐԳԱԳԻՐ, ԼՈՒՍԱՆՅԱԶԱՐԿ՝ կը պակսին: —

ԳՆՆՉ ԶԱՅԵՎԱՆ ՓՈՐՈՍ ՊԵՐՈՋ, ԽՈՍՐՈՂ ԿՈՒՇԱՆՆ, ՄԱՏԻԿԱՆ ԺՍՏՐԱԿԻ

1. Az axorçandtar va avariktar⁵⁷; 2. va niayizih bešinitartar⁵⁸ va beš-homandtar; 3. va hešm duš-pataxšatar⁵⁹ va ansipastar; 4. va arešk hanak kamaktar va vad aomed-

⁵⁷ Av r = avirān = աւեր:
⁵⁸ B = Երևան:

ԽՈՐԱԳԻՐՔ՝ կարմիր: — ԺԱՄԱՆԱԿ՝ ժե. դար: — ՏԵՂԻ եւ ԳՐԻՉ՝ անձամօք:

Մատենա է՝ 1. Թղ. 1ա—15ա: «Գրի- գորի ետամեծի եւ քաջ հետորի եւ իմաս- տուն իրի, աշակերտի Ուլհաննու Որոտնեցոյ մականուն Կաթիլոյն ի սէրն Յիսուսի, ի յիզձ րաղձանաց բանասէր անձանց նորին աշա- կերտաց արարեալ Լուծումն Համառօտ Յա- ուաջարան (ին Նանայի Մեկնութեանն) Աւե- տարանին Յովհաննու: (Բն. չէ գրուած:) լծ. նախ էր. այլ վարդապետին որ վասն խո- նարհութեան զանուն իւր ոչ գրէ, որ թարգ- մանեալ է ի մեր լեզու...:

2. Թղ. 15բ. Համառաւտ Մեկնութեան (այսպէ՛ս) Աւետարանին Յովհաննու նորին Գրիգորի աշակերտի Յովհաննու Որոտնե- ցոյ՝ հաւաքեալ ի հին եւ ի նոր թարգման- ցոյ՝ հաւաքեալ ի հին եւ ի նոր թարգման- ցոյ, ի խնդրոյ համաշունչ աշակերտաց: Ի սկզբանէ էր բանն: Նախ ասելի է վասն իսկրան...:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ 1. Թղ. 291ա. Սոյն Աւետարանի մէկնիչն Պօլսեցի տիրացու Դանիէլին է. ի յեզրպատս զնեալն, ամանէթ զբաւ ի սուրբ Եկեղեցոյ սնտուկն, որ ի զի- պող ժամուն իւրն է, առցէ:

Գրիգոր Տաթևացի մեկնած է Յովհան- նու Աւետարանին Ա.—ԺԲ. զլուխները: Շա- րունակութիւնը առնուած է Մատթէոս վար- դապետի Մեկնութեանէն: Ձեռագիրս այնքան ցեցակեր Եղած է, որ անհնար է ստուգել, թէ ուր կը վերջանայ Տաթևացոյ Մեկնու- թիւնն եւ կը սկսի Զուլայեցոյնը:

(Շարունակելի է) 2. Ն. ԱԿԻՆԵԱՆ

⁵⁹ Անիշխանալայել:
⁶⁰ Քիչով դո՛ւ ըլլալ:

tar; 5. va nang kuxšitartar; 6. va varun xod-
duštar va vašoptartar; 7. va kîn sehmkintar
va anavoxšaišnitar; 8. va bošasp ašgehantar
va pramošintar; 9. va druj-i aharmokih ne-
huptartar va priptartar; 10. va spazgih an-
sazaktar.

13. Denmanaj paitak aigh ganak — mi-
nôi pavan daman-i Auhurmazt mandum-i
denman girantar kart, amataš karpak mozt
va venaç patfraç pavan minišn-i anšotaan,
pavan farjam-i kar bara nehupt (nahuftan).

Datar Auharmazt, pavan laxvar daštan-i
zak and druj, aibarih-i martuman-ra, cand
mandum-i nikastar-i minôï yehbunt.

1. Açeno-xrat; 2. va gôšoçrôd xrat; 3. va
hîm; 4. va aômet; 5. va xorçandih; 6. va
dîno; 7. va hampursakih-i danak.

14. Xiškarih-i denman aiuk aiuk minôe
maman?

Xiškarih-i açeno-xrat tan min bîm-i
kunišnih-i venaç nikirišnih va ranj-i avibarih
natruntan; va frahišnih-i cabn-i gētih far-
jam-i tan pavan daxšak daštan; va min zak
cabun frašakereti-i napšman la kahitan va
pavan zak vatgari-i napšman la apzônet.

15. Xviškarih-i gaošoçrôd-xrat pand-i
rastak-i frarun bara šnaxtan va pataš yeka-
vimuntan va kar-i parjaminitan la šayat dain
la vaxduntan.

կամակորիչ եւ վատ յուսադիր. 5. եւ նենդ
խոտվարար յոյժ. 6. եւ չարակնութիւն՝
ինքնադուժ⁶¹ եւ ապականիչ յոյժ. 7. եւ քէն
սահմակիչ եւ անբարեբաշխ. 8. եւ ծուր-
թիւն յուլացուցիչ եւ մոռացուցիչ. 9. եւ
զրուժ քսութեան ծածկահանար եւ վրիպա-
զործ յոյժ. 10. եւ զրպարտութիւն՝ կարի
անարժան:

Այս եւս յայտնի (լիցի) որ Գանակ-Մի-
նով, ի ժամանակի (երբ) Ահուրմազդ ա-
րարչութիւնը այսպիսի մեծ՝ ըրաւ*, նա
(Ահրիման), բարի-զործ, վարձք եւ վրաս
(եւ) պատուհաս (որ) ի միտս մարդկան
(հաստատեալ էին) վասն վախճանի իրաց,
անոնցմէ թաքոյց:

Արարիչն Ահուրմազդ, առ ի յետս մղել
այն մի քանի զրուժները⁶², օղնելու համար
մարդոց, մի քանի ինչ, (իրբ) պահապան
երկնից⁶³ հաստատեց:

1. Ընդոժին խրատ⁶⁴. 2. եւ ականջա-
լուր խրատ⁶⁵. 3. եւ բարք. 4. եւ յոյս.
5. եւ բաւասիրութիւն⁶⁶. 6. եւ դեն. 7. եւ
համփորձութիւն իմաստնոց⁶⁷:

Յատկութիւնք այս իւրաքանչիւր երկ-
նատուր զօրութեանց ի՞նչ են:

Յատուկ գործ ընդոժին խրատու (է)
մարմինը երկիւղէ վրաս գործելու՝ պահապ-
նել, (ինչպէս նաեւ) վիշտ ապարեր կրելէ⁶⁸.
Եւ զստատութիւն հարստութեան աշխարհի
վասն վախճանի մարմնոց ի կիր առնուլ⁶⁹ եւ
այն հարստութենէն հրաշակերտ⁷⁰ (պատ-
րաստելու) իր անձին համար չթերանալ,
եւ անով ի վատկարութիւն⁷¹ անձին չյաւե-
լուլ:

Յատկութիւն ականջալուր խրատու (այն
է) գյորդորս ուստակս քաջ ճանաչել⁷² եւ
անոնցմով վարել եւ այն գործը որ կատարել
չէ արժան, (անկէ) զգուշանալ:

⁶⁰ sapās = սպաս հոս դահութիւն, երախտադի-
տութիւն ամամբ:
⁶¹ Իր անձին դաւաճանող:
⁶² Այսպիսի մեծ արարչութիւնը կատարեց,
⁶³ Մովսէս հակումները:
⁶⁴ Այսինքն իբր Ատուածահասոց առաքինու-
թեանց պահապան:
⁶⁵ Իմա՛ ընտան հանճար, խելք, միտք:
⁶⁶ Մտացական (ականջով լսելով ստացուած)
իմաստութիւն:
⁶⁷ Քիչով գոհ բլլալ:
⁶⁸ Իմաստունները հարցափորձել՝ ուսանելու հա-
մար ուղիղը եւ բարին:
⁶⁹ Ապարդիւն աշխատանքէ:
⁷⁰ Հարստութիւնը իւր անձին վերջին վախճանին
համար գործածել:
⁷¹ Հանդերձեալին մէջ արժեւիք բարի գործեր:
⁷² Չարագործութիւնը չչատցնել:
⁷³ Տրուած բարի խրատները լաւ ի միտ առնուլ:

16. Xviškarih-i hêm tan min xôï šarih va
arzôï varun natruntan.

Va pataš kartan hêm va xô-i niuk vi-
rastan va pavan daxšak daštan.

17. Xviškarih-i aomet bahar-i kunišn val
tan patvastan, tan val rani-kari frarun raini-
tan.

18. Xviškarih-i xorsandih tan min frah-
butih x'ahišnih natruntan va ranj-i min axor-
sandih va bîm min frahbutih pavan daxšak
daštan.

Va zak mandum mano-râ avadum avos-
tan aobaš yehvunet pavan mandumic man-
dum-râ bara la yehbuntan; mandum-i aojit
yekavimunat-râ vakih zak-i jodtar kartan la
šayat-râ ranj va bêš la yedruntan.

19. Xviškarih-i dîn tan min venaç-i pahal
va karpak mozd akaçinitan va pand-i rastak-i
Yazdan min zak-i šedan jutak daštan.

20. Xviškarih-i hampursakih-i danak tan
min varum va xottošakih natruntan, aitun
rainitan aigh anakih šayat mitro kunišn-i
napšman ahok la yehvunet.

21. Mandum-i and minôï, pavan tan-i
anšotaan mano aoi-humantar?

— Xrat vinaktar, minišn aiaptetar, va
hôs dastartar, va hêm hu-šikuh-tar, va xoi
verastartar, va xorçandih hustubartar, va
aomet balintartar, va ain avizaktar, va bud
akastar, va frohar ranjvartar.

22. Pavan anšotaan, hunar-i maman ša-
pîr?

— Danakih va xrat.

23. Hana katar šapîr?

— Zak mano tan avibinihtar, avenaçih-
tar va aranjihtar xaviṭunet rainitan.

24. Pavan martuman xrat šapîr aiup da-
nišn?

⁷³ Վերահասի վերլուծութիւն:
⁷⁴ Բուն բան է «պարաստութիւն, յարգարտիլ»
(virāstan = pirāstan):
⁷⁵ Աշխատանքի մասը մարմինն ձգել:

Յատկութիւն բարուց (այն է) անձը յու-
նակութեանց չար եւ ի ցանկութեանց ա-
նարգ՝ պահպանել:

Եւ ջան ի գործ դնել բարք եւ ունակու-
թիւն (հեմ եւ խոյ)⁷³ բարի ստանալ⁷⁴ եւ
զուարթ երեւոյթ ունենալ:

Յատկութիւն յուսոյ (է) զրաժին գործե-
լոյ ի մարմին պատուաստել⁷⁵ (եւ) զմարմին
ի վաստակ առաւելապէս մարգել⁷⁶:

Յատկութիւն բաւասիրութեան (այն է)
զմարմին ի ցոփ ցանկութեանց արգելուլ եւ
զվիշտ (որ) յանբաւասիրութենէ եւ զերկիւղ
(որ) յանկարգութենէ ի բաց մերժել:

Եւ այնպիսի բաները որոնց համար յե-
տոյ զղջում պիտի կրուի՝ բանի տեղ այն-
պիսի բաները չդնել: Եւ այնպիսի բաները որ
անջատելի չեն այլ մնալոց հաստատուն, այն-
պիսիները անջատելու համար նեղութիւն եւ
վիշտ չկրել⁷⁷:

Յատուկ դենի (այն է) զանձն ի վրասուէ
կամրջի եւ ի բարեգործութեան վարձուց
ակահ ընել եւ զազգամունս բարի ուղոց յայն-
քանի որ ստանանայի⁷⁸ են զատ ըմբռնել:

Յատկութիւն համփորձութեան ընդ
իմաստունս (այն է) զանձն ի ստորնութենէ
եւ ինքնազրթութենէ պահպանել. այնպէս
վարուիլ որ թշուառութիւնը որ հետեանքն
է միհրդրթութեան անձին՝ ահոկ չհասցնէ:

Բաց ի այս մի քանի երկնատուր շնոր-
հաց, վասն անձին մարդկան ի՞նչ աւելի ու-
ժեղ (վարիչ):

Սրատ քաջատես, միտք վախճանադէտ,
եւ ուշ ձեռնտու, հեմ հոյաշուք եւ բարք բա-
րեյարդարք եւ բաւահմութիւն ստուարագոյն
եւ յոյս բարձրանկատ, եւ աչք վճիտք եւ էու-
թիւն ակահթար եւ հոգի վաստականուէր:

Վասն մարդկան հնարքներու մէջ ո՞րը
աւելի զօրաւոր է:

Գիտութիւն եւ խրատ:

Ո՞րը առաւել է:

Այն որ մարմինը աւելի աներկիւղ, աւելի
անվրաս եւ աւելի անվիշտ կը յարդարէ:

Վասն մարդկան խրատ առաւել է թէ
զիտութիւն:

⁷⁶ Մարմինը չարքաշութեան վարժեցնել:
⁷⁷ Այն բաները որ քու ձեռքը չէ փոխել փոփո-
խել, անոնց համար ինքզինքդ մի՛ տանջեր:
⁷⁸ Ի սազրանաց ստանանայի որդեկ:

— Xrat šnaxtarih-i kar va danišn pa-
çandišnih-i kar.

25. Gohar katam šapir?

— Xair minišnih va carb avazih.

26. Xoi maman šapir?

— Nihani-i vahištī, yazdan xahih.

27. Dat maman šapir?

— Vahih.

28. Kamak katam šapir.

— Avenaciḥ.

29. Karpak katam šapir?

— Xorçand cabnih.

30. Kertar maman šapir?

— Din hušmarisnih.

31. Farhang katam šapir?

— Zak mano anbam pataš rainitan va
ruban pataš buxtan avirtar xavitunet.

32. Azarm katam šapir?

— Veh-dostih va xošaknaih.

33. Šem maman mes?

— Xiškarih.

34. Hamimalī katam stambaktar?

— Konišn-i šarih.

35. Pavan anšotaan prahang šapir aiup
gohar-i xrat?

— Afzaišn-i tan min prahang, va hēm
mihmanih; pavan gohar-i xrat vinarišn-i tan
va hēm panak haia⁹¹.

36. Hēm va xoi va xrat va avarikaj ha-
mak hunar dain tan-i anšotaan ci-gōn kam-
patiaraktar va aviziantar?

37. Xrat amataš minitarih loit;

38. hunar amataš tarminišnih loit;

39. virhomandih amataš aharmokih rā-
net⁹⁵;

⁷⁰ Ասով աստօթիութիւն կը հասկնայ;
⁸⁰ Այսինքն մեղծ եւ քաղցր խօսիլ:
⁸¹ Արքայութիւն:
⁸² Իրաւունք, ուղղութիւն:
⁸³ Ո՞ր բաները կամենալ լաւ է:
⁸⁴ Մարդու վաս չհասցնել, անմեղութիւն:
⁸⁵ Քիչով գոհ ըլլալ:
⁸⁶ Գործ, վաստակ, արդիւնք:
⁸⁷ Այն որ կրօնքը նպատակ ունի: Հոս աշխարհ-
հարար զհամարչին ծագմանը կը տեղեկանանք որ
hushmār, shumār, amār, mar է համարանքիմաստով որով
եւ տարածարար՝ վասն, յաղագս, ի պատճառս:

Սրատ ի ճանաչումն իրաց եւ գիտութիւն
լընտրողութիւն (լաւ է):

Գոհար⁷⁹ ո՞րը ընտրելագոյն է:

Բարեխոհութիւն եւ ճարպաւազութիւն⁸⁰:

Ունակութիւն ո՞րը ընտիր:

Վեհաստ⁸¹ երթալ եւ Աստուծոյ հետ լի-
նել ցանկալ:

Դատ⁸² ո՞րը ընտրելագոյն:

Վեհութիւն:

Կամեցողութիւն ո՞րը ընտիր⁸³:

Անվնասութիւն⁸⁴:

Բարեգործ(ութեանց) մէջ ո՞րը առա-
ւել է:

Բաւասիրութիւն⁸⁵ ընչից:

Քրտար⁸⁶ ո՞րը առաւել է:

(Այն որ) դենի համար է⁸⁷:

Հրահանգ(աց մէջ) ո՞րը լաւագոյն է:

Այն որ անձը զսպելու եւ հողին փրկե-
լու առաւելագէտ կ'օգնէ:

Յարգանք ո՞րը ընտրելի:

Վեհսիրութիւն⁸⁸ եւ բարեվարութիւն:

Անուն ո՞րը մեծ:

Այն որ իր աշխատութեամբը կը վաստ-
կուի:

Մրցակցութեանց մէջ ո՞րն է ստամբա-
կադոյնը⁸⁹:

Արարք չար:

Վասն մարդոց հրահանգ լաւ է թէ գո-
հար խրատու⁹⁰:

Բարգաւաճութիւն անձին ի հրահանգէ
(լինի), իսկ ի բարուց՝ ընդունակութիւն:

Գոհար խրատու՝ զգուշաւորութիւն անձին,
իսկ բարք ապաւէն (են) կենաց:

Բարք եւ ունակութիւն եւ խրատ եւ այլ
համակ հնարք յանձին մարդկան զի՞գոյն⁹²

կամարտահար⁹³ եւ ապեղեան⁹⁴ (կը միա-
րանին):

Սրատ որ կարճատուութիւնը կը վանէ.
հնար որ նկնախոհութիւնը կը վանէ. ուշ
մութիւն որ շփոթութիւնը կը վանէ.

Սրատ որ կարճատուութիւնը կը վանէ.
հնար որ նկնախոհութիւնը կը վանէ. ուշ
մութիւն որ շփոթութիւնը կը վանէ.

⁸⁸ Բարի մարդոց հետ կենակցել:
⁸⁹ Ստամբոյնը:
⁹⁰ Ընդոճին խելք (bon sens):

⁹¹ panāh-i hayāt:
⁹² Ինչպէս:
⁹³ Կամ = kam = նուազ, պակաս (համար-
ւոր):

⁹⁴ Անվնաս:
⁹⁵ Որչափ ալ loit (կորուսանել) գրեցինք Փե-
շուքանին հետեւելով, բայց rānet (rānad) կ'երեւի
ճիշդը, randān (վտարել, վանել):

40. vehxoīh amataš kinaverih rānet;
41. xorçand airih amataš xortak nikiriš-
nih rānet;

42. veh xemih amataš penaš rānet;
43. niuk andajakih amataš vašup-
44. tarih rānet; rastih amataš duš-ba-
rešnih rānet;

45. Hōmēt amataš ašgehanih rānet;
46. Rātih amataš vadkarih rānet;

47. Hō-šakrah² amataš axorçandih rā-
net;

48. Tan-panakih³ amataš beš-homan-
dih⁴ rānet;

49. Xair-menišnih⁵ amataš periptarih⁶
rānet;

50. Tars-agahih⁷ amataš vastaxih⁸ rā-
net;

51. Veh-dostih⁹ amataš kehak karih¹⁰
rānet;

52. Aiukanakih¹¹ amataš avazih¹² rā-
net;

53. Xviškarih amataš sostih rānet;

54. Tuxšakih amataš areških¹³ rānet;
55. Danakih amataš puj¹⁴ avakih¹⁵ rā-
net;

56. Mandum-i val martuman yemtunet
Pavan baxt yehvunet ayup pavan kunišn?
— Baxt va kunišn aknīn angōn hamanak
homand cigōn tan va haya¹⁶; maman tan ja-
vit¹⁷ min gan¹⁸ kalput¹⁹ ait akar²⁰, va gan
javit min tan, vati²¹ ait agiriptar²² va amat
aknīn gomixt²³ yekavimunat aoj²⁴-homand
va raba çut-homand.

⁹⁶ Սորտակ = մանր մուկ, $\sqrt{\text{խորտ(ակեմ)}}$ =
khurd:
⁹⁷ Հայեացք, գիտում (nagarian):
⁹⁸ Իմա՛ վեհ-հեմութիւն = բարեբարոյութիւն:
⁹⁹ Բարի-անդամ (բարիս խորհիլ):
¹⁰⁰ Չար վարձուք:
¹ Վաս գործել (badkārī):
² hū shakri [բարի գոհացողութիւն (ընորհակա-
լութիւն)]:
³ tan panāhī (անձին ապաւինութիւն):
⁴ bishumandi (ցաւազնութիւն):
⁵ khair manashni:
⁶ faraftārī:
⁷ tars agāhī (վախնալ գիտնալ):
⁸ vastākhi = gustākhi յանդգնութիւն:
⁹ vah (bah) dustī = բարիներու ընկերակցու-
թիւն:

վեհաբարոյութիւն որ քինաւորութիւնը կը
վանէ. բաւահաճութիւն որ խորտակ⁹⁶ նկըր-
տումները⁹⁷ կը վանէ. վեհեմութիւն⁹⁸ որ
բեճութիւնը կը վանէ. բարենդամութիւն⁹⁹
որ վնասաբարոյութիւնը կը վանէ. աստու-
թիւն որ զժպարութիւնը¹⁰⁰ կը վանէ:

Յոյս որ վարանումն մերժէ:
Ռատութիւն որ զվատկարութիւն¹ մեր-
ժէ:

Բարեփառութիւն որ զանգոհունակու-
թիւն մերժէ:
Անձնապահւանութիւն որ զվշտակրու-
թիւն մերժէ:

Բարեխոհութիւն որ զվրիպարարութիւն
մերժէ:
Վախակահութիւն որ զվստահութիւն
մերժէ:

Վեհսիրութիւն որ զփոքրողութիւն մեր-
ժէ:
Ընտանութիւն որ զբացութիւն մերժէ:

Ինքնաշխատութիւն որ զծուրութիւն
մերժէ:
Փութաջանութիւն որ զնախանձ մերժէ:
Գիտութիւն որ զփուճ աւգնութիւն մեր-
ժէ:

Դէպք որ մարդոց զիպին ի բախտէ՞ լի-
նին թէ ոչ ի գործոց իւրոց:
Բախտ եւ արարք միմեանց այնպոյն հո-
մանակ են զիգոյն մարմին եւ հոգի: Յորժամ
մարմին անջատի ի կենաց, կաղապարն կայ
մնայ անկար եւ (իբրեւ) կեանք գատլի ի
մարմնոյ, օդ է անդրաւելի եւ իբրեւ ընդ մի-
մեանս խառնին ուժեղագոյն եւ շքեղագոյն
լինին:

¹⁰ kah = փոքր, kār = կար, գործ:
¹¹ yagānagī:
¹² bāz-vāz-āvāz = բայց (ի բայց, ի բացէ, օտար):
¹³ rashk — arashk:
¹⁴ puch:
¹⁵ āvak = աւգ(ն) = $\sqrt{\text{օք(ն)ութիւն}}$:
¹⁶ hayāt = կենդանութիւն, շունչ կենդանի:
¹⁷ javid, judā, jud = ան-ջատ, զատ:
¹⁸ gan = կեանք, հոս հոգի նշանակութեամբ:
¹⁹ կաղապար, իմա՛ մարմին:
²⁰ ā-kār = անգործ, անկար:
²¹ bād — vād:
²² garabt — garaft (զբաւել, բռնել, շօշափել):
²³ gamīkhtan, gamizash = խառնում:
²⁴ aoj = ոյժ:

- 57. Maman baxt va maman konišn?
— Baxt-aj cim, konišn vehanak-i mandum-i val martuman yemtunat.
- 58. Cabn-i gēti val maman homanak?
— Val mandum pavan bōšasp xaditunt amat niuk amataj šarih, amat min bošasp bara yehvund mandumaj mandum tamman loit.
- 59. Dayn gēti maman burzišnitar²⁷?
— Dahyo-pat-i amavand-i pirozkar-i kerpak kamak.
- 60. Maman most humantar³⁰?
— Šakna-i duš-patašn-i darwand.
- 61. Maman duš-fraxtar?
— Dīn-akaç-i darwand.
- 62. Mano aviniaztar?
— Zak xorçandtar-i cabn.
- 63. Mano xorçandtar-i cabn?
— Zak hu šokrtar.
- 64. Mano hu šokrtar?
— Zak mano avinišn-i anšotaan šaritar mehimmunet aigh va niazho-mandih.
- 65. Mano hometvartar?
— Tuxšak gabra-i dahišn ayibar.
- 66. Maman tuxšakih va maman dahišn ayibarih?
— Tuxšakih zak mano³⁶ pēšak prarunih vadinad va karai-i patimar yehavunet, avenaçih³⁷ va aranjakih³⁸ pataš tuxšat. Dahišn ayibarih gam³⁹-i niuk⁴⁰ va hu-farjam-hi⁴¹ kar.
- 67. Mano pataxšai tar?
— Siz-yari, gehan-buxtar.
- 68. Mano rasttar?
— Daman-i barin⁴⁴.
- 69. Mano avadtar?

- Ի՞նչ (է) բախտ եւ ինչ արարք (գործք) : Բախտն է զի՞ն (իրի)²⁵, գործն (է) միջոց իրաց որ մարդոց հասանեն :
- Ինչք աշխարհի ի՞մ իմիք հոմանակ (են)²⁶ :
- Այնոցիկ որ յերազի տեսանեն, եթէ բարի (եւ) եթէ չար, եւ յորժամ ի քնոյ յառնեն՝ ամենեքին լրիւ կորնչին :
- Յաշխարհի աստ ի՞նչ բարձրագոյն : Դեհպետ զօրաւոր, պերողկար²⁸, բարեացակամ²⁹ :
- Ո՞վ առաւել թշուառագոյն : Մեղաւոր ընդ դժարագեցութեամբ Դրուանայ³¹ :
- Ո՞վ դժ-խրախագոյն : Դենակահն Դարուանայ³² :
- Ո՞վ ապենիազթար : Այն որ բաւահաճ³³ (է) ընչից :
- Ո՞վ բաւահաճ (է) ընչից : Այն որ բարեփառ³⁴ (է) :
- Ո՞վ (է) բարեփառ : Այն որ զընթացս մարդկան չար տեսանէ եւ նիազաւէտ³⁵ :
- Ո՞վ յուսալից է (երանաւէտ կենաց) : Ջանասէր մարդ ձեռնաու (կարօտելոց) :
- Ի՞նչ ջանասիրութիւն եւ ի՞նչ ձեռնաուութիւն : Ջանասիրութիւն այն է որով զհետ պնդի (մարդ) առաքինութեան եւ ի գործոց որ պատճելի են՝ խորշի (եւ) անվնաս եւ անվիրշ³⁷ (լինել) ջանայ : Այլոց ձեռնաուութիւն է կամք բարի եւ բարի վախճան գործոց (նոցա) :
- Ո՞վ իշխանագոյն⁴² : Այն որ օգնէ անկելոյն եւ ազատութիւն սայ :
- Ո՞վ ուղղագոյն⁴³ : Ժամանակ վերին :
- Ո՞վ սրատրաստագոյն⁴⁵ :

²⁵ cheh = զի՞ն = է՞ր, վասն է՞ր, բանի մը պատճառը :
²⁶ ինչի՞ նման են :
²⁷ burz = բարձր :
²⁸ firuzgar : Այս firuz ք մեր մասնաճիւղից Պեհոզ անցուցեր են, զոր պահեցինք :
²⁹ karfah = բարի գործ :
³⁰ mustamand = թշուառ :
³¹ Դեհի, սատանայի նախաստական յորջորջումը :
³² Որ գիւհահաճոց բաները գիտէ եւ կը տարածէ :
³³ Բիշով գոհացող = ahli ghanā'at :
³⁴ Գոհացողութիւն, շնորհակալութիւն :

³⁵ Շահագիտական :
³⁶ Սեմ-Արարական man = այն որ, որ, որ ոք :
³⁷ Զժողովական : venas = venāh = gunah = վնաս, մեղք, խնցանք :
³⁸ ranj :
³⁹ gām = կամք :
⁴⁰ niku — niç :
⁴¹ farjām = anjām :
⁴² Արժանաւորագոյն է իշխելու :
⁴³ Անվրէպ եւ անսպթար :
⁴⁴ damān-i barin = իմա՞ հոլովումն մարդակաց :
⁴⁵ Չուելոյ աստի արդարութեամբ :

- Zak mano zaman avirtar mat yekavimunat.
- 70. Mano vajidtar?
— Danak-i kabad huzmaish⁴⁷.
- 71. Mano pavan ramišnitar?
— Zak mano min bīm va astanak-i giran boxtet.
- 72. Mano paçandišnitar?
— Zak mano varun avir-i nang, va hašem⁴⁸ avir-i bortih, va arešk avir-i duçrobih⁴⁹, va az avir-i xorandih, va zanišn avir-i datastan avirxar yexçunet.
- 73. Mano ho-çrobtar⁵⁰?
— Zak mano niukih pavan anšotaan kartah dattar yehsunet.
- 74. Maman šemiktar⁵¹?
— Zak šaiktar va aparviztar.
- 75. Mano šaik va aparviztar⁵²?
— Zak mano dahišn pavan kar va datastan niuktar.
- 76. Mano šnainitartar?
— Prazand⁵³-i šaiandik va nairik-i soykamak⁵⁴.
- 77. Mano balistantar?
— Niazhomand⁵⁵-i aparek va anaz mano ho-sipaçihra tuxšišn pavan çutimandih⁵⁶, mano homet⁵⁷-i raba-ra tuxšet.
- 78. Mano axorçandtar?
— Kinavar⁵⁸-i azartak⁵⁹-i tubanik⁶⁰.
- 79. Maman beš⁶¹ matārtar.
— Soy⁶²-i sahmgin, duš bartar, va farzand⁶³-i ranjvartar⁶⁴.
- 80. Mano sahemintar⁶⁵?
— Patuxšaihi-nazuk-zatar⁶⁶.
- 81. Mano bēs homandtar?
— Sayand-i amat val ašayandakih yemtunet, va pataxšavand amat val apataxšavan-

- Այն որոյ ժամանակ կենաց լցեալ է :
- Ո՞վ վճիթթար⁴⁶ : Գիտնական յոյժ փորձառու (ուսեալ) :
 Ո՞վ զուարթագոյն : Այն որ յերկրէ եւ ի վտանգէ մեծէ ազատեցաւ :
 Ո՞վ ընտրելագոյն : Այն որ զվայրահակ կիրս ամօթոյ զգացմամբ եւ պատուին համբերութեամբ եւ զնախանձ՝ դարձանաց (երկրալիւ) եւ զազահութիւն՝ բաւասիրութեամբ եւ զխաղճ դատաստանաւ գիտէ ուղղել :
 Ո՞վ խոսրովագոյն : Այն որ բարիս մարդկան ասնել արդարութիւն համարի :
 Ո՞վ անուանի յոյժ : Այն (որ) հզօրագոյն (է) եւ պերողթար :
 Ո՞վ (է) հզօրագոյն եւ պերողթար : Այն որ առատատուր է ի գործս եւ ի դատաստանի արդար :
 Ո՞վ գոհացող (է) յոյժ : (Որ) որդիս ունի հնազանդս եւ կին շուակամ (ըստ ասն կամաց) :
 Ո՞վ բարձրագոյն : Նուազունն (խոնարհն) անկարօտ եւ անազան որ զհոլութեամբ աշխատի վասն օգտի (մարդկան), (եւ) որ վասն յուսոյ մեծի գուն գործէ :
 Ո՞վ անբաւահաճ : Բինաւոր խոցոտեալ ի հզօրէ :
 Ո՞վ դառնացող յոյժ : Այր ահարկու, դժմբեր եւ որդի ծնողատանջ յոյժ :
 Ո՞վ սահմարար յոյժ : Իշխանութիւն ազգահար :
 Ո՞վ աւելի վշտահար : Արժանաւոր որ ընդ անարժանս դասի, եւ իշխան որ յանիշխանութիւն անկանի եւ

⁴⁶ Մուրթ, մարտր :
⁴⁷ azm, uzm = ուսմ :
⁴⁸ khashm = ցամ = ցատումն :
⁴⁹ duš — çrow = դա-(ս)րով = ոչ գովելի :
⁵⁰ Ho = բարի, çrob, crow = համբաւ, յորմէ խոսրով = (khusrow) = բարեհամբաւ :
⁵¹ Սեմական šem = ism = անուն :
⁵² aparviz, parviz, pīrūz, firūz = յաղթող (պերող) : Աստի է Սատանեան Khusraw Parviz (խոսրով Փարվիզ) արքային անունը :
⁵³ farzand :
⁵⁴ shūy, shūhar = սյր, զոր ունինք պահուած ի վտանգէ : Վասայր եւ ի «չուարարոյ» եւն. յոսի սոմամբ միշտ :

⁵⁵ niāzmand :
⁵⁶ sudmandi :
⁵⁷ umid :
⁵⁸ kinahvar :
⁵⁹ āzardan :
⁶⁰ tavānū :
⁶¹ bish = աւելի :
⁶² Այր մարդ :
⁶³ farzand :
⁶⁴ ranjūrtar :
⁶⁵ Մեր ումի. «ասհմակել» մէջ կը տեսնեմ այն «սահի» արմատը :
⁶⁶ Zatan (zadan) բայէն՝ հարուածող : Տեղւոյս իմաստն է «ժողովրդեան սպիտարներ» :

dih yemtunet, va hōmetvar amataš val anao-
metih yemtunet, va xod-dušak amat val par-
jamkar mat bēt.

82. Mano dard hōmantar?

— Tubanik-i loit prazand-i danak, va
šayandik mano prazand-i ašayandik ranjvar-
tar yehvunet.

83. Mano ast-homandtar?

— Šayandik amataš ašayandik pataš
aparviz; va danak amataš duš-agač matam
pramatar, va šapir amataš šarih pataš pa-
taxšay.

84. Mano avoxšaišnitar?

— Hu-dat-i azatak, hu-homet-i avenač.

85. Mano pašimantar?

— Xod-dušak amat val arjam-i karmat;
ruban šnač-i darwand, va varunik-i peč-krat
avaz homand.

86. Maman hu-sipačan-ra tuxšisn?

— Zak mano çutimandiah vadunad.

87. Mano hu-vinašnitar 72?

— Zak mano dayn valman mano niukih
avaš aškahunet husipač yehavunet.

88. Maman duçrobantar?

— Zak mano hanakih pavan anšotaan
kartan pavan dattar yehsunet.

89. Anšotaan dayn gētih maman avaeš-
nitar mehimmunet?

— Zak mano vad tandrust, huzamih, va
amat tan vīmar yehevunet, drustih-i tan, va
amat tan anaometih yehavunet, buxtakih-i
ruban.

90. Anšotaan val maman kamaktar ho-
mand?

— Val kamak aviniazih x^vahišn.

91. Maman aviniazih kamak x^vahišn?

— Kola maman arzu madam yehvunet
yaptan, aviniazih zak-i dayn amet.

յուսալից որ յանյուսութիւն զլորի, եւ
անձնդիւր որոյ վախճան գործոյ յանդի ի
վատ:

Ո՞վ աւելի ցաւագին:

Հօրն⁶⁷ (որոյ) չիք որդի իմաստուն, եւ
արժանաւորն որոյ որդին անարժան եւ վշտա-
բեր է:

Ո՞վ աւելի տրտմագին:

Արժանաւոր որում անարժանն յաղթէ:
Գիտուն յոյր վերայ դժակահն կարգի հրա-
մատար, եւ առաքինի որում չարն իշխէ:

Ո՞վ աւելի առատարաշխ:

Բարեգաւտն ազատ, բարեյոյսն անջլատ:
Ո՞վ աւելի փաշաման:

Ինքնահաւան որոյ վախճան գործոյ հա-
սեալ է⁶⁸. անձնդիւր⁶⁹ նենդամիտ. եւ ստա-
հակ⁷⁰ յոռեխրատ որ (ի միտս եկեալ) դառ-
նայ (զղջայ):

Ո՞վ բարեսպասութեան⁷¹ ջանագիր:

Այն որ (այլոց) օգտակար լինել փու-
թայ:

Ո՞վ բարետեսադոյն:

Այն որ վասն այնոցիկ որ բարիս յինքենէ
ընդունին՝ փառս տայ (Աստուծոյ):

Ո՞վ յոյժ գարովելի:

Այն որ չարիս մարդկան հասուցանել
իրաւունս համարի (անձին):

Վասն մարդոց, յայսմ աշխարհի, ի՞նչ
աւելի ցանկալի:

Այնմ որոյ մարմին (իւր) առողջ է՝ երա-
նակտ կեանք. եւ եթէ մարմինն հիւանդ՝ ա-
ռողջութիւն. եւ եթէ մարմինն անյոյս՝ վըր-
կութիւն հողոյ:

Մարդիկ ի՞նչ կամակար⁷³ լինին:

Կամելով ապենիազութեան ցանկալ:

Ի՞նչ (է) ապենիազութիւն կամել:
(Վասն) ամենայնի որում ցանկայ (մարդ)
թէ ունիցի, ապենիազ լինել սրարտ է⁷⁴:

ՍԿԵՒԹՈՅԻ ՎՈՆՔԸ

ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ ԵՒ ԳՐԻՉՆԵՐ

Ռուբինեաններու իշխանութեան եւ թա-
ղաւորութեան շրջաններուն Կիլիկիայի եւ
յատկապէս Սկեւոսյի, Գրազարկի, Հոռո-
կայի ու Վահկայի մէջ նկատողութեան ա-
ռարկայ կ'ըլլան բազմերանդ մանրանկար-
չութիւնը եւ զեղագիր գրչութիւնը: Մանա-
ւանդ երբ Կոստանդին Բարձրբերդցի հայ-
բապետական գահին վրայ կը բազմի եւ ու-
շաղրութիւն դարձնելով գեղարուեստի՝ հե-
տեւեալ կանոնը կը հաստատէ՝ «Եւ հրա-
մայեցէ եպիսկոպոսն զսուրբ գիրս եկեղեց-
ւոյ գրել արուեստաւորաց եւ գիտնոց եւ
ուղղափառաց» (Կիր. Գանձ. Պատմ., էջ 170):
Բայց անոր դահակալութենէն շատ յա-
ռաջ, գլխաւորաբար Ներսէս Լամբրոնացիի
քաջալերանքներով եւ օժանդակութեամբ
Սկեւոսյի մէջ գրչագրութիւնն ու մանրա-
նկարչութիւնը կը զարգանան ու կը ծաղկին:
«Ստուգիւ Սկեւոսյ այս մէկուկէս դարուն
(ԺԲ.—ԺԳ.) ընթացքին նկատուեցաւ ոչ
միայն կենդրոն գրական շարժման, կը գրէ
Հ. Ակինեան, այլ եւ արուեստանոցը հայ
գրչութեան արուեստին: Հոն գործեցին
Ներսէս Լամբրոնացի, Գրիգոր Սկեւոսցի,
Գէորգ Լամբրոնացի իբրեւ մատենագիրներ:
Մեծահռչակ գրիչներ հանդիսացան ԺԲ.
դարու Բ. կէսին Կոստանդին, Սամուէլ, իսկ
ԺԳ. դարուն վերջը Գէորգ Լամբրոնացւոյ
առաջնորդութեան տակ բարդաւածեցաւ հոն
գրչութեան դպրոց մը, որ տուաւ անթիւ
գրչագիրներ, ինչպէս Ստեփանոս Գոյնեը
Երեցանց, Մովսէս Երզնկացի: Գրչութեան
արուեստին հետ հոն զարգացաւ նաեւ ման-
րանկարչութեան արուեստը: Գրիգոր Մլի-
ճեցւոյ — կարելի է զինքը իրաւացիորէն
նաեւ Սկեւոսցի յորջորջել — ժամանակա-
կէց կը գտնենք անուանի նկարիչ գրիչը
Կոստանդին» (Սկեւոսյի Աւետարանը 1197
թուականէն Լվովի հայ արքեպիսկոպոսա-
կան դրագարանին մէջ, Վիեննա 1930, էջ
14, արտատպ. Հանդ. Ամսօրեայէ, 1930,
էջ 1—4):

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ 1192—1193 թուականին կը
գրէ Ներսէս Լամբրոնացիի համար մեծա-
ղեր, նկարագարը եւ անթերի Աւետարան
մը, որ ստուգիւ հիացումի եւ զնահատանքի
արժանի է: Ստացողը ծախքէ խոյս չէ
տուած եւ գրողն ու նկարողը ջանացած է

իշխանավայել գործ մը հրապարակ հանել:
Հ. Սարգիսեան կը գրէ «Պատկերներս թէ՛
իրենց նրբերանդ գոյներու թափանցիկու-
թեամբ եւ բազմեղանակ յարդարմամբ, թէ՛
անդամոց համաչափ յորինմամբ եւ դիմաց
եւ կրկն գորեղ արտայայտութիւններով ցոյց
կու տան նախ թէ արդարեւ նկարողն եւս
ծաղկողին պէս այնքան քաջարուեստ էր
նկարչութեան բազմատեսակ արուեստին
մէջ. Բ. թէ կորսուած միւս պատկերները
ոչ միայն ըլլալու էին թուով հմմտ. Թ. 102ի
պատկերներուն, այլ նոյն իսկ անկէց օրի-
նակուած եւ կամ անոր նախագաղափար
եղող Երուսաղէմեան Աւետարանէն» (Յու-
ցակ, Ա., էջ 555—556): Կցեմ անյապաղ որ
Հ. Ակինեան կը խորհի՝ թէ ակնարկուած
Թ. 102 Աւետարանն ալ Սկեւոսյի վանքէն
ըլլայ: Սոյն երկու Աւետարաններն ալ վենե-
տիկի Միսիթարեան Հայրերու Մատենադա-
րանին մէջ կը գտնուին եւ բախտն ունեցած
եմ գտնուք նկատողութեան առնելու եւ կը
հաստատեմ Հ. Սարգիսեանի արտայայտու-
թիւնները: Մեծ. Հայրը վերոյիշուածներէ
ստալ կը գրէ՝ «Յոյժ դժուար է եւ չեմ կար-
ծեր որ մանրամասնօրէն նկարագրած եղայ
եղական Աւետարանիս խորանները, սակայն
կրնամ ըսել որ ծաղկողն առաւելուն հան-
դերձ պատկերացուցեր է իր քաջարուեստ
վրձինով են ամենագան մոտիւնելով —
Ներսէս Ծնորհալոյ Որարանաց մեկնու-
թիւնները: Գրազարկի վանքում գրուած եւ
ծաղկուած ԺԲ. Աւետարանի խորանները...
շատ կը նմանին ասոնց, գէթ իրենց ճարտա-
բապետական ոճովը, սակայն եթէ անիկայ
գլուխ գործոց մը համարինք Գրազարկի
նկարչական դպրոցին — ինչպէս Լամբրո-
նեան Աւետարանս է անտարակոյս Սկեւոսյ
վանից նկարչութեան, ըստ իս վերջինս ա-
մէն կերպով յոյժ աւելի կատարեալ է եւ
գարմանալի, արդարեւ եղական իր մանրան-
կարչական զարգացման ամէն տեսակէտնե-
րով...» (անդ, էջ 553—554: Նմոյշներ կա-
րելի է տեսնել Բազմավէպ, 1935, էջ 306,
307, 310 ուր եւ յիշատակագրութիւններ,
էջ 432—433, իսկ գունաւոր նմոյշ մը՝ Սի-
սուան, էջ 84—85): Կոստանդինի գրչէն է
նոր Ջուղայի Թ. 27 Աւետարանը, գրուած
1195ին: Անոր նկարները հանուած են, իսկ
յիշատակագրութիւնները հրատարակուած
Պ. Յ. Քիւրտեանէ (հմմտ. Բազմ. 1939,
էջ 280—281):

67 Իմա՛ կարողութեան տէրն, թէ՛ հարստու-
թեամբ, թէ՛ իշխանութեամբ:
68 Երբ ճախող ելքը կը տեսնէ իւր գործերուն:
69 Անձին շահը միայն փնտռող:
70 Աւելի ճիշդ պիտի լինէր թերեւս «ապառու»
ըսել:
71 Բարեբարութեամբ ուրիշը դո՛ւր եւ շնորհակա-
լու ձգել (obligance):

72 bīnashn = տեսողութիւն, √bīn: Իմաստն է՝
փառք կու տայ որ ուրիշներուն բարեք կըցաւ ընել:
Փէչութեանն կը բաժնուիմ հոս այս մեկնութեան մէջ.
Ես ճիշդ բնագրին կը հետեւիմ, իսկ նա իրեն սեւեա-
կէտ եղած կանխամտած մեկնութեանց:
73 Գամաղիա լինել, իղձերուն հասնել:
74 Ինչ բան որ կ'ուզէ մարդ ունենալ, անի ձեռք
բերել եւ կարօտ չբաշել (ապենիազ լինել):